

Evenes kommune

Rådmannen

Arkiv:

JournalpostID: 21/4956

Saksbehandler: Bjørn Tore Sørensen

Dato: 09.11.2021

Saksframlegg

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
	Formannskapet	

Høring - forslag om endringer i samelovens språkregler

Bakgrunn for saken:

Kommunal og moderniseringsdepartementet har sendt et forslag til endringer i samelovens språkregler på høring. Det er særlig oppfordret til at kommuner i forvaltningsområdet, samt kommuner som vurderer å søke om å bli innlemmet i forvaltningsområdet avgir høringssvar.

Rådmannens forslag til innstilling:

Evenes formannskap er positive til endringene som foreslås i forslag til endring til samelovens språkregler.

- Endringen av benevnelse fra forvaltningsområde for samisk språk til språkområde er mer presis og gir en bedre beskrivelse.
- Språksituasjonen i kommunene er forskjellig og innføring av kommunekategorier er positiv.
- Det kommunale selvstyret er viktig, og det er viktig at kommunen har en lokal handlingsfrihet etter innlemmelse i språkområdet. Loven bør legge en minimumskrav til rettighetsnivå som det er mulig å utvide gjennom utviklingsplaner og tilstrekkelig finansiering. Forslag om at det i språkvitaliseringskommuner kan ha valgfrihet i forhold til muntlig svar på samisk og likestilling av norsk og samisk i kommunal forvaltning er positive. Samiske språkressurser er begrenset, og valgfrihet vil gi mulighet for større grad av lokal prioritering av disse.
- Krav om selvbetjeningsløsninger skal foreligge på samisk og norsk er positivt, men kan gi utfordringer både økonomisk og teknisk for små kommuner som er avhengige av «hyllevarer».
- Det er viktig at endringene i samelovens språkregler også videreføres i andre lover og forskrifter som berører kommuner innenfor språkområdet. Skissert løsning i forhold til §7 i forskrift om stadnamn er positiv. Det bør også vurderes endringer i barnehage-lova og opplæringslova, blant annet knyttet til valgfrihet mellom norsk og samisk læreplan.

Evenes formannskap anser at de foreslåtte endringer med større grad av muligheter for lokal prioritering vil kunne vurderes positivt i en vurdering om eventuell innlemmelse. Det vil være frihet for kommunen til å kunne tilby utvidet bruk av samisk språk i kommunen, også muntlig ved tilstrekkelig finansiering og språkressurser tilgjengelig.

Det er i tillegg avgjørende at det blir gode finansieringsmodeller som sikrer at utvidete rettigheter til den samiske befolkning ikke går på bekostning av den generelle kvaliteten på tjenester. Det er viktig at det kommer finansieringsmodeller som bedre ivaretar basiskostnader, og at to-språklighetsmidler

også i større grad kan brukes til å finansiere faktiske merkostnader innenfor barnehage og skoleområdet.

Vedlegg:

Høring - forslag om endringer i sameloven (samelovens(1434830)

Høringsnotat - endringer i samelovens språkregler(1434758)

Saksopplysninger:

For å styrke de samiske språkene har Kommunal- moderniseringsdepartementet sendt et forslag til endringer i samelovens språkregler på alminnelig høring. Høringen er en del av oppfølgingen av NOU 2016: 18 Hjertespråket, som Samisk språkutvalg la fram i oktober 2016. Språkutvalget var satt ned av regjeringen i samråd med Sametinget i 2014. Språkutvalget foreslo lovendringer og tiltak på ulike departementers ansvarsområder.

Kommunal- moderniseringsdepartementet skriver i høringsbrevet at det ønsker å foreslå å gjøre endringer i regelverket for å legge til rette for at flere kommuner blir med i forvaltningsområdet for samisk språk, slik at de er med på å bevare og utvikle de samiske språkene. Mens samiske språkbrukere er i flertall i noen kommuner, er de i et mindretall i andre kommuner. Behovet for å gi tjenester på samisk og tilgangen på samisk kompetanse varierer mellom kommunene. Tre kommunekategorier med en differensiert ordning for rett til svar på samisk I dag er det like regler for alle kommuner i forvaltningsområdet for samiske språk.

Departementet foreslår å innføre en forvaltningsområdeordning med tre ulike kommunekategorier i det samiske språkområdet:

- Språkutviklingskommuner De mest aktuelle kommunene i denne kategorien er Kautokeino, Karasjok, Nesseby og Tana.
- Språkvitaliseringskommuner De mest aktuelle kommunene i denne kategorien er Porsanger, Kåfjord, Lavangen, og Tjeldsund i Troms og Finnmark, Hamarøy og Hattfjelldal i Nordland og Snåsa, Røyrvik og Røros i Trøndelag.
- Bykommuner med særlig ansvar for samiske språk Samisk språkutvalg har foreslått Tromsø, Bodø, Trondheim og Oslo som mest aktuelle bykommuner med særlig ansvar for samisk språk.

Departementet påpeker at også andre kommuner etter eget ønske kan være aktuelle for denne kategorien, for eksempel Alta og Narvik. Samisk språkområde brukes som begrep som omfatter alle kategorier, og erstatter begrepet forvaltningsområde.

Departementet ønsker også å legge til rette for differensierte rettigheter i de ulike kommunekategoriene, slik at kommunene gis en fleksibilitet til å tilpasse språkrettighetene i den enkelte kommune. Videre ser departementet for seg at innføringen av et samisk språkområde med tre kommunekategorier også kan legge til rette for differensiering av tiltak og virkemidler på andre områder enn hva som reguleres av sameloven.

Departementet foreslår også endringer og tilpasninger i loven for at reguleringen skal passe bedre med dagens organisering av offentlig forvaltning. Høringsforslaget inneholder to alternative forslag for hvordan retten til svar på samisk skal reguleres i språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk.

Forslaget om å innføre tre kommunekategorier med differensierte rettigheter innebærer blant annet følgende:

- I språkutviklingskommuner er samisk likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen, og det videreføres en rett for den enkelte til både muntlig og skriftlig svar på samisk ved henvendelser til offentlige organer i kommunen. Retten til svar på samisk skal altså gjelde på samme måte som i dag i språkutviklingskommunene. Forslaget innebærer at lokale offentlige organer som har tjenester som helt eller delvis omfatter/betjener en språkutviklingskommune, må kunne besvare henvendelser på samisk både skriftlig og muntlig. I disse kommunene legger departementet til grunn at de aller fleste lokale offentlige organer i dag har en viss kompetanse i samiske språk.
- I språkvitaliseringskommuner videreføres rett for den enkelte til skriftlig svar på samisk ved henvendelse til offentlige organer i kommunen. For kommunene som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet og blir språkvitaliseringskommuner i ny språkområdeordning, blir det altså ingen endring fra dagens ordning.

Når det gjelder muntlig svar på samisk, foreslår departementet to alternative løsninger for denne kategorien:

- Alle kommunene (alternativ 1),
- eller bare de nye innlemmede språkvitaliseringskommunene (alternativ 2), avgjør selv rekkevidden til muntlig svar på samisk innenfor det kommunale tjenestetilbudet.

Ifølge forslaget i alternativ 1 skal språkvitaliseringskommuner gi rett til muntlig svar på samisk, men det er opp til den enkelte kommune å avgjøre hvilke lokale organer i kommunen og på hvilken måte de skal tilby svar på samisk. Løsningen legger til rette for stor grad av kommunal valgfrihet. Hensikten med å skille mellom kommuner som allerede er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk og nye kommuner som innlemmes i språkområdet for samiske språk (alternativ 2), er å unngå tap av rettigheter for bruk av samisk i de kommunene som allerede har bundet seg til disse forpliktelser, samtidig som terskelen senkes for nye kommuner som vurderer innlemmelse.

I bykommuner med særlig ansvar for samiske språk skal kommunene kunne velge fritt om rett til svar på samisk skal gjelde kommunen eller ikke, avgjøre på hvilken måte svar på samisk skal tilbys og hvilket eller hvilke samiske språk det skal tilbys svar på (alternativ 1). Valgfriheten vil gjelde både skriftlige og muntlige svar. Forslaget forventes ikke å legge en ny byrde på bykommunene, men kan øke kommunens bevissthet om betydningen av retten til svar på samisk. Alternativt foreslår departementet (alternativ 2) samme løsning for nye bykommuner som for nye språkvitaliseringskommuner (alternativ 2 for språkvitaliseringskommuner), nemlig at kommunen selv avgjør rekkevidden av retten til muntlig svar på samisk innenfor det kommunale tjenestetilbudet.

Departementet foreslår at rett til muntlig svar skal gjelde innenfor noen nærmere bestemte områder av kommunens tjenestetilbud. Forslaget innebærer økte forpliktelser for bykommunene sammenlignet med forslaget i alternativ 1, og legger til rette for kommunalt selvstyre og fleksibel ressursutnyttelse.

Forslaget er i tråd med språkutvalgets rapport, og Sametinget støtter dette forslaget.

Departementet foreslår å lovfeste at samiske språk skal være likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner. I øvrige kommuner kan kommunestyret bestemme at samiske språk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen. Etter departementets syn vil en likestilling av samisk og norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommunene bidra til å styrke de samiske språkene som offisielle språk i Norge.

Da dagens bestemmelse ble utformet ble det lagt vekt på hensynet til kommunalt selvstyre. Erfaringen med dagens bestemmelse er imidlertid at ingen kommuner har fattet vedtak etter sameloven § 3-9 om å likestille samisk med norsk, selv ikke kommunene hvor samisk i stor grad benyttes i den kommunale forvaltningen i dag. Departementet støtter derfor Samisk språkutvalgs forslag om å stille krav til at samisk og norsk brukes side om side i administrasjonen i språkutviklingskommunene.

Det bør være et mål at også språkvitaliseringskommuner forplikter seg til å bruke samisk i den kommunale forvaltningen. Departementet er likevel enig i språkutvalgets vurdering av at likestilling av samisk og norsk bør være frivillig for disse kommunene.

Høringsforslaget innebærer også at selvbetjeningsløsninger skal gjøres tilgjengelig på begge språk.

Konsekvenser for andre forskrifter og lover:

Opplæringslova:

I hht. opplæringslova §6 har elever i samiske distrikt krav på opplæring i og på samisk. I kommunene i samisk forvaltningsområde skal undervisning skje i henhold til samisk læreplan.

Kunnskapsdepartementet vil se nærmere på hvilke eventuelle konsekvenser endringer i sameloven kan få for avgrensningen av samisk distrikt og opplæring etter samisk læreplan.

Barnehageloven:

Det følger av barnehageloven § 10 tredje ledd at kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. Med "samisk distrikt" menes her forvaltningsområdet for samisk språk som definert i sameloven § 3-1. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur. Kunnskapsdepartementet vil se nærmere på konsekvensene av en eventuell endring av sameloven for kommunenes ansvar etter barnehageloven § 10.

Forskrift om stadnamn

Forskrift om stadnamn § 7 regulerer bruken av navn når et sted har navn på flere språk. Det framgår av tredje ledd at i forvaltningsområdet skal det samiske navnet stå først når det benyttes flere navn på skilt, kart og liknende. Utenfor forvaltningsområdet er det kommunen som fastsetter rekkefølgen.

Dersom forslagene til en differensiert språkområdeordning i sameloven blir vedtatt, vil det være viktig å se de differensierte reglene i sammenheng med reglene i stedsnavnloven og tilhørende forskrifter. Det bør for eksempel vurderes om stedsnavnforskriften § 7 bør endres for å gi differensierte regler om bruk av samiske språk på skilt innenfor det samiske språkområdet.

Etter Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering er det naturlig å ta utgangspunkt i at rekkefølgen for navn på skilt i språkområdet bør være valgfri i språkvitaliseringskommuner og bykommuner med ansvar for samisk språk. En slik ordning vil harmonere med den fleksibiliteten departementet legger opp til for språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samisk språk, i andre forslag til nye bestemmelser i sameloven.

Dersom forslagene til endringer i sameloven blir vedtatt, er det aktuelt for Kulturdepartementet å høre endringer i stedsnavnforskriften § 7 som gir differensierte regler for språkbevaringskommuner, språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig

ansvar for samiske språk.

Høringsfrist er 15. november, men det er avklart at Evenes kommune kan avgi høringsuttalelse etter fristen.

Vurderinger

Differensiering av kommunene innenfor språkområdet har vært bebudet lenge. Språksituasjonen er forskjellig i de ulike kommunene og differensieringen, samt den lokale handlefriheten det legges opp til innenfor språkvitaliseringskommunene vil kunne være viktig for å tilpasse tiltak og virkemidler til faktisk situasjon og gjøre terskelen for kommuner å innlemmes i språkområdet lettere.

Det er begrensede språkressurser tilgjengelig, og det er viktig at hver kommune kan gjøre prioriteringer selv for å utnytte disse på en måte som sikrer best mulig vitalisering av samisk språk. Rett til muntlig svar på samisk kunne være ressurskrevende, så selv om det kan bety ulike rettigheter for samer som innbyggere i kommuner innenfor samme kommunekategori, bør dette være innenfor det kommunale handlingsrom å avgjøre.

Tilsvarende bør innenfor hver kommune selv å bestemme hvorvidt samisk og norsk bør være frivillig i de enkelte kommunene.

Gjennom 3 årige utviklingsplaner vil det være mulighet for dialog mellom kommunene og sametinget, blant annet knyttet til økonomiske virkemidler til å stimulere kommunene til å utvide tilbud og bruk samisk språk i kommunale tjenester, herunder mulighet for muntlig svar.

Samelovens språkregler er imidlertid bare en del av forpliktelsene knyttet til samisk forvaltningsområde. Relativt sett er utfordringer knyttet til barn- og unge (barnehage/skole) de viktigste arenaer for språkvitalisering, og evt. endringer i opplæringslova og barnehageloven vil også være sentralt i vurdering om innlemmelse i samisk språkområde. Evenes kommune synes skissert forslagt til endring av forskrift om stadnamn med at kommunen selv kan bestemme rekkefølge i stedsnavn er positivt. Det vil også være en fordel om tilsvarende kunne gjøres gjeldende for norsk eller samisk læreplan i skolen.

Det er i tillegg avgjørende at det blir gode finansieringsmodeller som sikrer at utvidete rettigheter til den samiske befolkning ikke går på bekostning av den generelle kvaliteten på tjenester. Det er viktig at det kommer finansieringsmodeller som bedre ivaretar basiskostnader, og at to-språklighetsmidler også i større grad kan brukes til å finansiere faktiske merkostnader innenfor barnehage og skoleområdet.

Oppsummering – konklusjon

Det tilrås følgende høringsuttalelse fra Evenes kommune:

Evenes formannskap er positive til endringene som foreslås i forslag til endring til samelovens språkregler.

- Endringen av benevnning fra forvaltningsområde for samisk språk til språkområde er mer presis og gir en bedre beskrivelse.
- Språksituasjonen i kommunene er forskjellig og innføring av kommunekategorier er positiv.
- Det kommunale selvstyret er viktig, og det er viktig at kommunen har en lokal handlingsfrihet etter innlemmelse i språkområdet. Loven bør legge en minimumskrav til rettighetsnivå som det er mulig å utvide gjennom utviklingsplaner og tilstrekkelig finansiering. Forslag om at det i språkvitaliseringskommuner kan ha valgfrihet i forhold til muntlig svar på samisk og

likestilling av norsk og samisk i kommunal forvaltning er positive. Samiske språkressurser er begrenset, og valgfrihet vil gi mulighet for større grad av lokal prioritering av disse.

- Krav om selvbetjeningsløsninger skal foreligg på samisk og norsk er positivt, men kan gi utfordringer både økonomisk og teknisk for små kommuner som er avhengige av «hyllevarer».
- Det er viktig at endringene i samelovens språkregler også videreføres i andre lover og forskrifter som berører kommuner innenfor språkområdet. Skissert løsning i forhold til §7 i forskrift om stadnamn er positiv. Det bør også vurderes endringer i barnehage-lova og opplæringslova, blant annet knyttet til valgfrihet mellom norsk og samisk læreplan.

Evenes formannskap anser at de foreslåtte endringer med større grad av muligheter for lokal prioritering vil kunne vurderes positivt i en vurdering om eventuell innlemmelse. Det vil være frihet for kommunen til å kunne tilby utvidet bruk av samisk språk i kommunen, også muntlig ved tilstrekkelig finansiering og språkressurser tilgjengelig.

Det er i tillegg avgjørende at det blir gode finansieringsmodeller som sikrer at utvidete rettigheter til den samiske befolkning ikke går på bekostning av den generelle kvaliteten på tjenester. Det er viktig at det kommer finansieringsmodeller som bedre ivaretar basiskostnader, og at to-språklighetsmidler også i større grad kan brukes til å finansiere faktiske merkostnader innenfor barnehage og skoleområdet.